

تقدیر
!برچهرین!الزام

۲۲۱۹۷

شماره ۵۰۴
شماره ۴

کتابخانه مجلس شورای اسلامی

مرکز خدمات کتابخانه‌های علمی ایران
تهران - مازندران

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و مدیریت

گرایش / شاخه مالی

۲۰ / ۱۱ / ۱۳۷۷

امکان سنجی طراحی قراردادهای آتی

در نظام مالی اسلام

پایان نامه کارشناسی ارشد پیوسته

استاد راهنما : جناب آقای دکتر غلامرضا اسلامی

استاد مشاور : جناب آقای دکتر محمد جواد صفار

نگارش از: سید محسن حسینی چالشتری

شماره دانشجویی: ۶۹۳۰۲۵۵۵۵

تاریخ: بهمن ۱۳۷۶

1311/2

۲۳۱۹۷

۱۳۸۷/۱۱/۲۲

دانشکده معارف اسلامی و مدیریت ... مسؤول عقایدی که
نویسنده در این پایان نامه اظهار نموده است، نمی باشد.
هر نوع استفاده از این اثر منوط به اجازه کتبی از دانشگاه می باشد.

تقدیر و تشکر

«مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَةَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ»

بر خود لازم می دانم تا مراتب تشکر و قدردانی خود را از زحمات بی شائبه اساتید راهنما و مشاور و کلیه کسانی که نگارنده را در تهیه، تنظیم، تدوین و تایپ این پایان نامه یاری نموده اند ابراز نمایم. امید است که این سعی و تلاشها مورد عنایت حق تعالی قرار گیرد.

سید محسن حسینی چالشتری

چکیده

در دنیای امروز بازارهای مالی بخش مهمی از بازار و عاملی مؤثر در اقتصاد هر جامعه می باشند. بازارهای مالی خود از چندین بازار تشکیل شده اند که نقطه مشترک همه آنها این است که در این بازارها اسناد مالی، به عنوان کالا یا محصول بازار مورد داد و ستد قرار می گیرند. اسناد مالی که به آنها ابزارهای مالی نیز می گویند از تنوع بسیار زیادی در بازارهای مالی جهان برخوردار می باشند و در دنیای امروز مهندسان مالی پیوسته ابزارهای جدید و متناسب با بازارهای مختلف مالی را طراحی می کنند.

قراردادهای آتی یک نوع از همین اسناد مالی می باشد که در بازارهای مالی جهان مورد معامله قرار می گیرند و خود از دو نوع قراردادهای آتی خاص و قراردادهای آتی یکسان تشکیل شده اند. و این قراردادها در اصل ابزار بازارهای آتی که یک قسم از بازارهای مالی می باشند هستند.

امکان سنجی طراحی قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام موضع این تحقیق بوده که در این ارتباط سه سوال مطرح شده است که عبارت اند از ۱- آیا صدور و انجام قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام جایز است؟ ۲- آیا خرید و فروش (انتقال) قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام جایز است؟ ۳- آیا در قالب عقود معین می توان قراردادهای آتی منتشر نمود؟.

در جواب سوالات فوق ابتدا در ارتباط با قراردادهای آتی و بازارهای مالی مطالبی به تفصیل بیان شده و سپس به جایگاه این قراردادها در بازارهای مالی نیز اشاره شده است.

در ادامه تحقیق سیستم مالی اسلام با توجه به اصول و قواعد حاکم بر قراردادها و همچنین شرایط صحت آنها تبیین و همچنین در این ارتباط به شرایط و چگونگی انعقاد سه عقد بیع، جعالة و صلح تشریح شده است در فصول پایانی تحقیق سعی شده با انجام یک سری طراحی کلی از قراردادهای آتی به صورت تطبیقی با قوانین اسلام جواب سوالات اصلی تحقیق داده شود که با توجه به استدلالهای پژوهشگر جواب هر سه سوال تحقیق مثبت بوده و فرضیه های تحقیق اثبات می شود و در کل به اثبات این مطلب پرداخته شده که امکان طراحی قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام وجود دارد. و در پایان تحقیق پیشنهادات و راهکردهایی نیز ارائه گردیده است.

النبذة

تختار الأسواق المالية بطبيعة خاصة و هي ان التبادل يتم فيها بين النقود و الادوات [الاصول] المالية. فالمخترى يوقع النقود مقابل صكوك تمثل في اسهم او اوراق مالية. غير ربويه في الاقتصاد الاسلامي. او اوراق مالية ربويه في الاقتصاد الوضعي. و لكن المخترى لا يتسلم اصولاً حقيقياً و يقوم التاجر بشراء الادوات المالية من اجل العائد المنتظر حصوله اثنا الاحتفاظ بها. و كذلك من اجل الارتفاع المنتظر في قيمتها و هذا يعنى شراء الورقة المالية يؤدي الى انشاء نوعين من العلاقات الاقتصادية الهامة.

١- العلاقة بين مخترى الورقة المالية و بين الشركة التي قامت باصدارها

٢- العلاقة بين مخترى الورقة المالية و غيره من حملة الاوراق المالية التي تصدرها المؤسسة نفسها.

تم تبادل سلم معينه في اسواق عالميه منظمة بواسطة عقود منظمة. لا يمتلك بعضها عن بعض الا من حيث الاسعار المتفق عليها و مواعيد التسليم و السلم التي يتم التعامل بها داخل اسواق العقود يجب ان تتصف بعدة صفات. اهمها اقبالية لتداول بكميات كبيرة. و تجانس الوحدات. القابلية للفرز الى درجات متفاوتة من الجودة. و عدم القابلية للتك نسبياً. و خضوع عرضها و الطلب عليها للتقلبات و ينظر العقد الساعي الموجل على حق البائع في تسليم و حق المخترى في استلام. كمية محددة من السلعة في مكان متفق عليه في احد الايام التي يحددها البايع خلال شهر معين في العقد. و يشمل ايضاً درجة جودة السلعة التي يود تسليمها و يودع كل من البايع و المخترى نسبة معينة من قيمة المبيع كضمان لتنفيذ العقد. في هذا التحقيق تبين الموضع الاسلام و النظام المالي في اسلام بالنسبة هذه المعاملة و تقول النظام المالي في السلام غنر و يخطر القيام باصدار هذه المعاملات من وجهة النظر الاسلاميه و لكن يجب تغيير في اشغالها و في اسلوب المعاملة لانطباق مع الاقتصاد الاسلاميه و مع قواعد المالي في اسلام.

abstract

This research an overview of the market for Financial Forward and futures contracts. In many ways, these contracts are similar. In fact, it is useful to think of the futures contracts as a specialized forward agreement. At the same time however, forward and futures have important differences that are crucial to understanding their practical advantages and limitations as instruments to hedge or speculate in financial markets. Forward and Futures contracts are traded on a variety of financial commodities - in fact, in many of the same commodities. Most importantly, futures contracts differ from their forward counterparts by being traded over an organized exchange. The feature of an organized exchange requires the futures contracts to have highly standardized dimension. At the same time the exchange allows for the interaction of anonymous buyers and sellers, and provides substantial liquidity to futures market as compared to the market for forward contracts also described about financial system of Islam then answered to this question can it possible to design model for forward and futures contracts in Islamic Financial system and in the advantage of this research answered to the question that it can be possible to design Islamic forward and futures contracts.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
یک	فهرست مطالب
۱	مقدمه
۱	سرآغاز
۴	کلیات تحقیق
۴	مشخصات کلی پایان نامه
۴	تعریف مساله و بیان سوالهای اصلی تحقیق
۵	بیان فرضیه‌های تحقیق
۶	بیان سابقه و ضرورت انجام تحقیق
۶	اهداف تحقیق
۷	کاربرد و استفاده کنندگان از تحقیق
۸	روش تحقیق و جمع آوری اطلاعات
۸	قلمرو تحقیق
۸	تقسیم بندی موضوعات تحقیق و چهارچوب مطالب
۱۱	بخش اول: بازارهای مالی و قراردادهای آتی
۱۲	فصل اول: ادبیات بازارهای مالی
۱۲	سرآغاز
۱۳	۱-۱ جایگاه قراردادهای آتی
۱۴	۱-۱-۲ مدیریت مالی و وظایف آن
۱۵	۱-۱-۳ ابزارهای مالی

۱۶	۱-۲ حوزه عملکرد قراردادهای آتی
۱۷	۱-۲-۱ بازار
۱۷	۱-۲-۲ بازارهای مالی
۱۸	۱-۲-۳ اهمیت بازارهای مالی
۱۹	۱-۲-۴ انواع بازارهای مالی
۲۶	۱-۲-۵ اهمیت بازارهای آتی
۲۹	۱-۳ مهندس مالی
۳۱	فصل دوم: قراردادهای آتی
۳۱	سراغاز
۳۲	۲-۱ مروری بر تاریخچه قراردادهای آتی
۳۶	۲-۲ انواع قراردادهای آتی
۳۶	۲-۳ قراردادهای آتی خاص
۳۸	۲-۳-۱ خصوصیات و ویژگیهای قراردادهای آتی خاص
۴۱	۲-۳-۲ مراحل اجرای قراردادهای آتی خاص
۴۲	۲-۳-۳ برخی از اشکالات در ارتباط با قراردادهای آتی خاص
۴۵	۲-۴ قراردادهای آتی
۴۶	۲-۴-۱ خصوصیات و ویژگیهای قراردادهای آتی
۴۸	۲-۴-۲ مکانیسم و روش اجرای قراردادهای آتی
۵۰	۲-۴-۳ سپرده اولیه
۵۱	۲-۴-۴ اتاقهای تسویه
۵۲	۲-۵ مقایسه بین قراردادهای آتی و قراردادهای آتی خاص
۵۵	۲-۶ مدیریت ریسک و قراردادهای آتی

۵۹	۷-۲ نقدی بر قراردادهای آتی
۶۲	۸-۲ پیش شرطهای لازم جهت کارایی بازار قراردادهای آتی
۶۳	بخش دوم: مبانی بازرگانی در اسلام
۶۳	سرآغاز
۶۶	فصل سوم: اصول و شرایط قراردادها در اسلام
۶۶	۱-۳ اصول حاکم بر قراردادها و معاملات در اسلام
۶۷	۱-۱-۳ اصل آزادی قراردادها
۷۰	۲-۱-۳ اصل تراضی
۷۱	۴-۱-۳ اصل لزوم
۷۲	۴-۱-۳ اصل صحت
۷۴	۵-۱-۳ اصل منع ضرر
۷۵	۶-۱-۳ اصل همسویی سود و زیان
۷۶	۷-۱-۳ اصل تسلیط
۷۷	۲-۳ شرایط اساسی صحت معاملات
۷۸	۱-۲-۳ شرایط طرفین قرارداد
۸۳	۲-۲-۳ شرایط مورد و قرارداد
۸۴	۳-۲-۳ شرایط قرارداد
۸۶	فصل چهارم: بررسی بیع، جعاله و صلح در نظام مالی اسلام
۸۶	سرآغاز
۸۷	۱-۴ بیع در فقه و حقوق اسلام
۸۷	۱-۱-۴ شرایط خرید و فروش در اسلام
۹۱	۲-۱-۴ ربا در بیع

- ۹۱ ۴-۱-۳ آثار خرید و فروش (بیع)
- ۹۲ ۴-۱-۴ اقسام بیع
- ۹۷ ۴-۲ جماله در فقه و حقوق اسلام
- ۹۷ ۴-۲-۱ تعریف جماله
- ۹۸ ۴-۲-۲ جماله عقد یا ایقاع
- ۹۹ ۴-۲-۳ ثمره عقد یا ایقاع بودن جماله
- ۱۰۰ ۴-۲-۴ شرایط و ارکان اصلی جماله
- ۱۰۴ ۴-۲-۵ آثار و احکام جماله
- ۱۰۸ ۴-۳ صلح در فقه و حقوق اسلام
- ۱۰۸ ۴-۳-۱ تعریف
- ۱۰۸ ۴-۳-۲ انواع صلح
- ۱۰۹ صلح بردعوی
- ۱۱۰ صلح بدوی
- ۱۱۰ ۴-۳-۲ شرایط و احکام عقد صلح
- ۱۱۳ بخش سیوم: طراحی قراردادهای آتی و اثبات فرضیه‌ها
- ۱۱۴ فصل پنجم: طراحی قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام
- ۱۱۴ سرآغاز
- ۱۱۶ ۵-۱ قراردادهای آتی رایج در جهان احکام اسلام
- ۱۱۸ ۵-۲ طراحی قراردادهای آتی در قالب عقد معین و غیر معین
- ۱۱۹ ۵-۳ طراحی قراردادهای آتی به عنوان یک عقد غیر معین (تعهد به بیع)
- ۱۲۰ ۵-۳-۱ آثار و نتایج قرارداد تعهد به بیع
- ۱۲۱ ۵-۳-۲ اصول حاکم بر قراردادها در اسلام و قرارداد تعهد به بیع
- ۱۲۳ ۵-۳-۳ شرایط اساسی صحت معاملات و قراردادهای تعهد به بیع

چهار

- ۱۲۳ ۴-۳-۵ بررسی فرضیه‌های تحقیق در ارتباط با تعهد قراردادهای تعهد به بیع
- ۱۲۷ ۴-۵ طراحی قراردادهای آتی در غالب عقود معین
- ۱۲۷ ۱-۴-۵ قرارداد آتی به عنوان عقد بیع مآجل
- ۱۲۸ بررسی فرضیه‌های تحقیق در ارتباط با قرارداد بیع مآجل
- ۱۲۹ ۲-۴-۵ قرارداد آتی به عنوان قرارداد جماله
- ۱۳۰ بررسی فرضیه‌های تحقیق در ارتباط با قرارداد آتی جماله
- ۱۳۳ ۳-۴-۵ قرارداد آتی به عنوان عقد صلح
- ۱۳۴ بررسی فرضیه‌های تحقیق در ارتباط با قرارداد آتی صلح
- فصل ششم: بررسی قراردادهای آتی در کشورهای اسلامی و چکیده فصول
سراغاز
- ۱۳۶
- ۱۳۶ ۱-۶ قراردادهای آتی در جمهوری اسلامی ایران
- ۱۳۷ ۲-۶ قراردادهای آتی در مالزی
- ۱۳۸ ۳-۶ قراردادهای آتی در سایر کشورهای اسلامی
- ۱۴۰ ۴-۶ چکیده مطالب فصل اول:
- ۱۴۱ ۵-۶ چکیده مطالب فصل دوم:
- ۱۴۴ ۶-۶ چکیده مطالب فصل سوم:
- ۱۴۶ ۷-۶ چکیده مطالب فصل چهارم:
- ۱۴۹ ۸-۶ چکیده مطالب فصل پنجم:
- ۱۵۰ ۹-۶ نتیجه تحقیق:
- ۱۵۱ ۱۰-۶ پیشنهادات تحقیق:

فهرست منابع

۱۵۴

«مقدمه»

سرآغاز

در میان عوامل مختلف اقتصادی در کشورها، بازار و بازیگران و عوامل داخلی بازار نقش مهمی را، خصوصا در اقتصاد کشورهای در حال توسعه دارا می‌باشند. ولیکن با این وجود به علت کمبود منابع و عدم تخصصهای لازم، این کشورها در تجهیز بازارهای خویش ناتوان می‌باشند. در انواع مختلف بازار، بازارهای مالی یا به عبارت دیگر بازارهای اسناد مالی از اهمیت بیشتری در مقایسه با سایر بازارها، برخوردار بوده و توانایی اقتصاد یک کشور را در توانایی و قدرت این بازار می‌دانند.

در دنیای امروز اسناد مالی و اوراق بهادار به جای توان تولید و قدرت صنایع و معادن یک جامعه، زیگران و نمایندگان آن جامعه در عرصه اقتصاد جهانی می‌باشند. و از طرفی نیز بازارهای همین اسناد و اوراق، تامین کنندگان وجوه مورد نیاز بخشهای صنایع، معادن و خدمات بوده و برای محصولات این بخشها بازارسازی و نماید.

در کشور عزیز ما ایران اسلامی نیز با توجه به سیاست کلی و مهم گریز از وابستگی به صادرات نفت و توجه به صناعی که یا توان صادرات غیر نفتی را افزایش داده و یا در جهت کم نمودن وابستگی به واردات تلاش می‌کنند، به بازارهای مالی اهمیت زیادی داده شده است. اگرچه در عمل این بازارها نتوانسته‌اند، به دلایل مختلفی به وظیفه خود عمل نمایند.

عدم تنوع در ابزارهای مالی رایج در بازار، دخالت زیاد بانکها و شرکتها دولتی در بازار، سیاستهای ناصحیح مالیاتی کشور، وجود مقررات دست و پاگیر در انتقال و خرید و فروش اسناد مالی، کمبود اختیارات قانونی بازارهای مالی، عدم وجود موسسات اعتباری خصوصی و یا غیر دولتی... همگی موجب آن گردیده تا در کنار عدم تخصص بازیگران بازارهای مالی این بازار حتی از کارایی ضعیف نیز برخوردار نباشد.

از این رو در حالی که مراکز تولیدی و خدماتی با کمبود شدید نقدینگی مواجه می‌باشند و جامعه نیز از تورم ناشی از افزایش شدید نقدینگی رنج می‌برد. بازارهای مالی توان جذب و هدایت نقدینگی لازم برای امور تولیدی و خدماتی را ندارند.

مشکلات فوق و مسائل مربوط به آنها فقط گوشه‌ای از مهمترین انتقادات و اشکالات بازارهای مالی می‌باشد که متخصصان و کارشناسان بازارهای مالی در سالهای اخیر سعی در رفع و تصحیح آنها نموده‌اند.

در این میان آنچه بیش از همه مورد توجه اساتید و پژوهشگران و کارشناسان بازار واقع شده است مسئله ضرورت تنوع بخشیدن به اوراق و ابزارهای مالی رایج در بازار می‌باشد. در حال حاضر اسناد مالی رایج در بازار ایران محدود به سهام و در سالهای اخیر به صورت محدود اوراق مشارکت به همراه سفته و برات می‌باشد که در سالهای بعد از انقلاب فقط سهام عادی شرکتهای سهامی عام از ویژگی بازار ثانویه بهره‌مند بوده و سفته و برات و حتی اوراق مشارکت دارای بازار ثانویه نمی‌باشند اگر چه در ماههای گذشته تلاش برای ایجاد بازار ثانویه برای این اوراق صورت گرفته ولی به دلایل مختلف به صورت گسترده هنوز نیز برای این ابزار مالی بازار ثانویه وجود ندارد.

بحث ضرورت تنوع بخشیدن به اسناد و ابزار مالی در ایران اسلامی علاوه بر مشکلات مربوط به قوانین و ساختار بازار سرمایه و پول از جنبه دیگری با مشکل رو به رو می‌باشد. و آن مسئله عدم شناخت نظام مالی اسلام می‌باشد که اسناد و ابزارهای پیشنهادی می‌باید بر اساس این نظام و قواعد و شرایط خاص آن طراحی و ارائه گردند.

متأسفانه این نظام برای کارشناسان بازار چندان شناخته شده نمی‌باشد و لذا عده زیادی از مسئولان و کارشناسان بازار بدون توجه به غنای نظام اسلامی و فقط با استدلال به ظواهر اعلام می‌دارند که در بسیاری از ابزارهای رایج در بازارهای مالی جهان قابل انتشار در نظام مالی اسلام نمی‌باشند. که بسیاری از موارد این استدلال نه تنها از عدم درک صحیح فقه اسلامی است بلکه نشانه عدم آگاهی و شناخت صحیح از ابزارهای مالی رایج در بازارهای جهان نیز می‌باشد.

یکی از ابزارهای مالی مورد نیاز در بازارهای مالی که کاربردهای گوناگونی دارد و سهم بزرگی

از ارزش بازارهای مالی جهان را به خود اختصاص داده، قراردادهای آتی می‌باشند. که در ارتباط با این ابزار مالی مباحث زیادی در ضرورت انتشار آن در بازار مطرح گردیده ولی از مبحث تطبیق آن با نظام مالی اسلام سخنی گفته نشده است و اغلب مسئولان معتقدند که این ابزار مالی با اسلام هماهنگی لازم را ندارد.

پژوهشگر با توجه به رشته تحصیلی خود که معارف اسلامی و مدیریت با گرایش مالی می‌باشد بر خود لازم دید که این مسئله را به عنوان یک فعالیت تحقیقی با انجام رساند که آیا این قراردادهای آتی در شکل کلی خود قابل تطبیق با اصول و ضوابط نظام مالی اسلام می‌باشد یا اینکه تعارضات بگونه‌ای است که امکان طراحی این ابزار مالی در این نظام وجود نخواهد داشت.

پژوهشگر در این تحقیق در مسائل مربوط به نظام مالی اسلام به عنوان یک مقلد برخورد نموده و بدنبال یافتن مصادیق احکام صادره از جانب فقها و علما بوده است و معتقد می‌باشد که در برخی از موارد علما و فقها می‌باید این گونه مسائل را بررسی نموده و فتوای لازم را صادر نمایند. با امید به لطف خداوند، طلب می‌نمایم، توان دهد که بتوانیم رضای او را فراهم آوریم که رضای او ما را، کافی خواهد بود.

کلیات تحقیق

الف - مشخصات کلی پایان نامه

عنوان پایان نامه: امکان سنجی طراحی قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام

راهنمایی این پایان نامه با جناب آقای دکتر غلامرضا اسلامی بیدگلی بوده و جناب آقای دکتر

محمد جواد صفار عهده دار مشاوره این پایان نامه بوده است.

موضوع پایان نامه در جلسه ۱۳۷۵/۱۲/۲۰ در شورای بررسی پایان نامه های دانشکده

مدیریت و جلسات مورخ ۱۳۷۶/۳/۲۴ و ۱۳۷۶/۷/۲۶ شورای بررسی پایان نامه های دانشگاه امام

صادق با اولویت (۱) به تصویب رسیده است.

این پایان نامه در مقطع کارشناسی ارشد، تحقیق و تدوین شده است.

تحقیق از نوع نظری تحلیل محتوی می باشد که از منابع کتابخانه ای و نظرات علما و فقها در

تهیه و تدوین آن بهره گرفته شده است.

واژگان کلیدی این تحقیق عبارتند از: قرارداد، قرارداد آتی، اسناد مالی ابزار مالی، بازارها،

بازارهای مالی، مهندسی مالی، عقود اسلامی، بیع، جعاله، صلح، دین، معاملات آتی و آتی، بازار

اولیه و بازار ثانویه....

ب - تعریف مساله و بیان سؤالهای اصلی تحقیق

قراردادهای آتی: از ابزارهای بازارهای مالی می باشند که بیانگر تعهدات طرفین این

قراردادها در برابر یکدیگر می باشند. یک قرارداد آتی عبارت است از اسناد مربوط به یک توافق که

به موجب آن طرفین هر کدام متعهد می شوند تا در زمان مشخص شده بیعی را که تمام اجزاء آن

مشخص و معلوم شده را انجام دهند.

امکان انجام این معاملات و صدور اسناد مربوط به آن و امکان انتقال این اسناد به غیر

(شخص ثالث) در نظام مالی اسلام و یا در قالب عقود معین اسلامی موضوعات اصلی این تحقیق

می باشند.

در این تحقیق نظام مالی اسلام به عنوان یک نظام مشخص و معین که احکام اسلامی و اصول و قواعد فقهی حدود و چگونگی آنرا بیان داشته‌اند مورد نظر بوده و کتب فقهی بیانگر احکام و ضوابط این نظام فرض گردیده است.

فرض دیگر تحقیق تعریفی است که از قراردادهای آتی ارائه شده است و پژوهشگر امکان طراحی قراردادی را که بیانگر تعهدات طرفین آن قرارداد در برابر یکدیگر می‌باشد را بررسی نموده است.

و مطلب آخر در ارتباط با تعریف و بیان تحقیق این است که این تحقیق از دیدگاه مدیریت مالی انجام گرفته و ارائه می‌گردد و از مباحث حقوقی فقط استفاده کاربردی شده است و لذا بررسی مسئله از دیدگاه حقوقی می‌تواند به عنوان یک تحقیق از جانب دانشجویان و اساتید آن رشته تدوین و ارائه گردد.

بیان سوالات تحقیق

۱- آیا صدور و انجام قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام جایز است.

۲- آیا خرید و فروش قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام جایز است.

۲- آیا می‌توان در غالب عقود معین اسلامی قراردادهای آتی را منتشر و صادر نمود.

توضیح در ارتباط با این سؤاها این که سوال سوم مکمل سوال اول می‌باشد که با جواب دادن به آن جواب سوال اول نیز داده شده است ولی سوال اول کلی تر از سوال سوم می‌باشد و در ارتباط با سوال دوم منظور از خرید و فروش صرف بیع نبوده بلکه انتقال مالکیت اسناد، قراردادها مورد نظر پژوهشگر بوده است.

ج - بیان فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی: صدور و انجام قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام جایز می‌باشد.

فرضیه دوم: خرید و فروش [انتقال] قراردادهای آتی در نظام مالی اسلام جایز می‌باشد.

فرضیه سوم: در غالب عقود معین اسلامی می‌توان اقدام به صدور قراردادهای آتی نمود.

در ارتباط با فرضیه‌های این تحقیق، چنانچه ملاحظه می‌گردد فرضیه‌ها جنبه فقهی دارند و پژوهشگر با این اعتقاد که با توجه به تحقیقات مقدماتی فرضیه‌های تحقیق صحیح می‌باشند این فرضیه‌ها را مطرح نموده است و بدون هیچگونه تعصبی فقط به دنبال کشف واقعیت بوده و سعی نموده در جایگاه افتاء قرار نگیرد بلکه به عنوان یک کارشناس وظیفه شناسایی مصادیق را به انجام رساند.

د- بیان سابقه و ضرورت انجام تحقیق

درباره سابقه تحقیق، پژوهشگر با توجه به تحقیقات بعمل آورده آنرا بدیع یافته است و لذا سعی نموده تحقیق در حد امکان جامع باشد.

در ارتباط با ضرورت تحقیق در مقدمه اشاراتی شده است که علاوه بر آن موارد به دلایل دیگری نیز اشاره می‌گردد. نیاز بازار به ابزارهای جدید و کارآمد جهت افزایش بهره‌وری و کارایی بازار در نام مالی اسلام و رابطه آن با دنیای امروز و ایجاد این باور که نظام مالی اسلام با راهکردهای مخصوص به خود قابلیت و توانایی حل مسائل و مشکلات بازارهای مالی را دارا می‌باشد از مهمترین ضرورتهای انجام این تحقیق می‌باشند.

و علاوه بر این مطالب توجه به انواع بازارهای مختلف، شناخت ابزارهای متناسب با هر بازار در موقعیت کنونی کشور ما از دیگر دلایل ضرورت انجام این تحقیق می‌باشد.

ه- اهداف تحقیق

اهداف این تحقیق را می‌توان به دو گروه تقسیم نمود گروه اول هدفهای که در جهت شناسایی امکانات بالقوه بازارهای مالی و معرفی ابزاری کارآمد برای این بازارها می‌باشند و گروه دوم اهدافی که در راستای شناسایی بازارهای اسلامی و نظام مالی آن و امکانات و قواعد این بازارها می‌باشند.

از اهداف دسته اول می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود.

۱- شناخت ابزارهای مالی و کاربردی کلی این ابزار

۲- شناخت بازارها و محیط‌های فعالیت ابزارهای مالی

۳- معرفی یک ابزار مالی جدید به بازارهای مالی کشور عزیزمان

و از اهداف دسته دوم به موارد زیر می‌توان اشاره نمود.

۱- شناخت اصول و شرایط حاکم بر بازارهای اسلامی

۲- شناخت بهتر برخی از عقود اسلامی

۳- طراحی یک ابزار مالی متناسب با بازارهای اسلامی

در مجموع هدف این تحقیق این است که مشخص نماییم آیا فرضیه‌های این تحقیق قابل

اثبات خواهند بود یا خیر.

و- کاربرد تحقیق و استفاده‌کنندگان از تحقیق

در ارتباط با کاربرد این تحقیق مطالبی به صورت کلی بیان گردید. اما بصورت مشخص کاربرد

این تحقیق در مهندسی مالی در ارتباط با طراحی ابزار جدید برای بازارهای مالی کشور می‌باشد.

ابزارهای مالی مؤلفه‌های بازارهای مالی می‌باشند و از پیچیدگی زیادی برخوردار می‌باشند. لذا

افراد متخصص با عنوان مهندسان مالی مأمور طراحی این ابزار می‌گردند. این تحقیق زمینه و بستر را

جهت طراحی ابزار مالی جدیدی متناسب با بازارهای اسلامی فراهم می‌آورد که پژوهشگر در این

نوشتار از آن با عنوان قرارداد آتی یاد می‌کند.

استفاده‌کنندگان از این تحقیق را طیف وسیعی از علاقه‌مندان، دانشجویان و اساتید محترم،

موسسات دانشگاهی و پژوهشی، موسسات مالی اعتباری، بانکها، سرمایه‌گذاران عادی و

موسسات سرمایه‌گذاری، و.... ان شاء الله تشکیل خواهند داد. که برخی از آنها جهت استفاده از

نتیجه تحقیق و برخی نیز جهت انجام پژوهشهای مشابه از آن بهره خواهند گرفت.

ز- روش تحقیق و جمع آوری اطلاعات

این تحقیق در روش شناسی تحقیقات یک تحقیق نظری که در برخی مطالب جنبه تطبیقی یافته و در حالت کلی یک تحقیق تحلیل محتوی می باشد. و به عبارتی دیگر در این تحقیق از یک روش کتابخانه ای بهره گرفته شده است.

با توجه به این مطالب که این تحقیق کتابخانه ای می باشد لذا کلیه اطلاعات از بانکهای اطلاعاتی و کتب و مجلات فارسی و لاتین و همچنین شبکه اینترنت جمع آوری گردیده است. و سعی گردیده از جدیدترین اطلاعات موجود و در دسترس استفاده شود به قسمی که مقالات مربوط به سال ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ و کتب منتشره در سالهای ۷-۱۹۹۳ منبع اصلی مطالب لاتین بوده است و در ارتباط با متون اسلامی سعی شده از معتبرین آنها همچون کتاب جواهر و مکاسب و تحریر الوسیله استفاده گردد.

ح- قلمرو تحقیق

از جهت زمانی تحقیق قلمرو و محدودیتی ندارد و در ارتباط با تاریخچه قراردادهای آتی رایج در بازارهای مالی از زمان ایجاد تا سال ۱۹۹۵ مباحثی مطرح گردیده است. از جهت های دیگر نیز تحقیق قلمرو خاصی ندارد. مگر آنکه در موضوع تحقیق می توان گفت که قلمرو آن در دو حوزه مدیریت مالی و فقه اسلامی محدود می باشد هر چند از حوزه حقوق اسلامی نیز بهره های گرفته است. و مطلب دیگر اینکه در مباحث فقهی و اسلامی نظرات فقها و علما شیعه لحاظ گردیده است. و در برخی از موارد به نظرات عامه نیز اشاراتی شده است.

ط - تقسیم بندی موضوعات تحقیق و چهارچوب مطالب

در این نوشتار پژوهشگر ابتدا رویکردی به بازار، بازارهای مالی، مدیریت مالی، ابزار مالی و کاربرد ابزار مالی خواهد داشت. سپس قراردادهای آتی به عنوان یکی از ابزارهای مالی رایج در بازارهای جهانی مورد بررسی قرار می گیرد. این رویکرد تماما از منابع لاتین گرفته شده است. در ادامه پژوهشگر با ارائه رویکردی فقهی به بحث معاملات و قراردادها در اسلام پرداخته و